

Paál Árpád

Emlékirat a semleges, független székely államról*

Nyugodtan át kell látnunk a helyzetet, hogy a háború leszerelése után támadt zavarok nem végső összeomlás tünetei voltak, s így ezekből reménytelenségeket nem meríthetünk. Ellenkezőleg, azok a zavarok az életösztön keresései voltak a bizonyosság után. Mindenki mindenét bizonytalanságban látván, a jövőre készülődött, gyűjteni és szerezni akart. A pénz után mindenki kapkodott, földet is akart osztani, lázongott az igazságtalan vagyonharácsolások miatt, és maga is harácsolni kezdett. Azért a lélek nem vészett el, és a távolabbi jövődők megerősítésének az eszménye bárkiben felkelthető. Sőt, éppen ebben a bizonyosságkereső lázasságban és zavarban a legkészségesebb minden lélek a magasabb bizonyosságok megsejtésére és mind melegebb átérésére. Most a néplélek olyan meleg és olyan forró, hogy formába önthető, csak éppen jó forma kell hozzá.

A Székelyföld népe magyarsága miatt is, sokat szenvedett elszigeteltsége miatt is, a mostan közvetlenül reáhullott román megszállás előérése miatt is Magyarország többi népénél sokkal bizonytalanabban érezte és érzi magát. Innen volt és van a nyugtalansága, mely azonban aránytalanul kisebb, mint a magyarországi egyéb rendbontások. Ha tehát itt formát, bizonyosságot és eszményt talál a nép lelke, aránytalanul nagyobb államalkotó erő támad ebből, mint bárhol máshonnan. Meg kell adunk ezt a bizonyosságot a székely köztársasággal.

Úgy képzelem a székely köztársaságot, mint a székely nemzet történelmi jogán s közgazdasági életképességén felépített külön semleges államot.

* *Forrás:* Paál Árpád kéziratos hagyatéka. Haáz Rezső Múzeum, Székelyudvarhely, Ms 7651/153. aut., füzve, 21 f.

Paál Árpád (1880–1944) jogi végzettséggel vármegyei tisztviselő. 1918 novemberétől Udvarhely megye helyettes alispánja. 1919 januári letartóztatásáig a helyi Székely Nemzeti Tanács elnöke volt. A több mint egy évig tartó börtön-meghurcoltatások után, 1920 őszétől a polgári radikális *Keleti Újság* szerkesztője, vezető publicistája. Az erdélyi magyarság politikai önszerveződésének egyik megindítója. A Kiáltó Szó c. röpirat társszerzője, a Napkelet főszerkesztője. 1924 őszén politikai okokból megvált a Keleti Újságtól, és 1925–1928 között az általa indított *Újság* c. napilap főszerkesztője, majd ennek megszűnte után az Országos Magyar Párt parlamenti képviselője. 1931 őszétől haláláig a nagyváradi, jobboldali-katolikus *Erdélyi Lapok* főszerkesztője.

Külső viszonyainak sokszálúsága és belső szervezetének egyszerűsége adja meg azt a bizonyosságot, mely népét összetartaná s a magyar és az ázsiai fajiságért való élénk és tömött életben nevelné. Előbb ennek az élénk és tömött életnek a tartalmát, a szerkezetét, az összeállását szeretném elmondani; aztán annak a világ szempontjából való szükségességét, hogy így kifejtthessem a kivihetőségét s a világban és a fajok küzdelmében, illetve egymásra utaltságában való helyzetét. Előbb azt a legbelső bizonyosságot akarnám feltárni, mely a legjobban megpróbált népsziget bizonytalanságait eloszlatja; aztán ennek a belső lényegnek a külső szükségszerűségeit, körülményeit és védelmét. A belső lényegtől függ különben minden külső megállás és elhelyezkedés.

Nem akarom Utópia szigetét újraálmodni, de sok mindent megvalósíthatónak látok az álomból Székelyföld külön államként való megszervezésével. Sokan vágják rá a külön székely köztársaság eszméjére, hogy az a köztársaság megélni nem tudna, hiszen elég gabonája sem terem. Óriási felületesség! Hiszen Svájcnak meg éppen semmi gabonája nem terem, s mégis a világ legféltettebb kicsi állama, minden emberességi eszmének a menedékhelye. A világbékének leglényegesebb előmozdítója, a világ szellemeinek és politikájának a találkozó piaca. Azzá tette népének életrevalósága és területeinek nyelvhatárokon, tehát forgalmi határokon is álló fekvése. Székelyföld fekvése Kelet-Európa küzdő nyelvhatárai között hasonló nyugvópontot jelent, tehát hivatása is a svájci helyzetre hasonlít. Azonban erről később szólhatunk.

Most csak annak a kimutatására szorítkozom, hogy a székelyföldi külön államiságnak igenis bő gazdasági alapjai vannak, s ezzel a gazdasági készséggel a nemzetközi jog külön egyéniségeként igenis jelentősen megállhat. Nem ő fog rászorulni a nemzetközi viszonyokra, hanem őra fognak rászorulni a nemzetközi viszonyok. Még gabonája is terem annyi, ami a saját élelmére és takarmányszükségletére már most is elegendő, s bizonyos termelési módokkal a meglevő termőterületeken is szaporítható. Még mélyebb szántás sem kell hozzá, csak jobb vetőmag.

A Székelyföld legfeltűnőbb gazdasági alapja mintegy 750 ezer hektárnyi erdőterülete. Szerszámfa, épületfa, hajófa bőven terem itten, s már az ifjú, de nagyokra törekvő román impérium észre is vette ezt a rengeteg kincset. A budapesti Fabank és a hozzá tartozó érdekeltségek már el is kezdték a tárgyalást a nagyszombati román kormányzótanáccsal az erélyrész (értsd, mert mást nem érthetsz: székelyföldi) faüzemek fölvétele és szállításainak biztosítása dolgában. Íme a nemzetközi tőke első megnyilatkozása már a székely erdőket ölelgeti, hogy kivonja a mi kebelünkről és a mi lábunk alól. Hát persze! Ez csak következetes folytatása annak a sok disznóságnak és csalárd kihasználásnak, amivel a tőke reárontott a székely tőkékre. A szé-

kely a faáruiból boldogan tudott élni, nem igénytelenül, hanem világba járt sok tapasztalással és vidámsággal. A pénz nem volt az istene, hanem cserélt fáért mindent, amire távolibb tájakról volt szüksége. Így nevelt nemzedéket nemzedékre, mely szinte ontotta az értelmiséget és a szívós, kemény koponyájú magyart Nyugat felé. De jött a fürgén szimatoló nemzetközi tőke, milliókat csillogtatott a jámbor nép előtt; a székelyföldi természeti gazdaságot az erdők területén robbanásszerűen pénzgazdaságra változtatta. Nem engedte meg azt a természetes fejlődést, hogy a nép a maga közös szövetkezései útján fejlesszen ki olyan erdőipart, mely hasznosítja is, de meg is tartja az erdőt. Ez az átmenetnélküliség használt egypár pénzembernek és egypár spekulánsnak, de egy nemzedék alatt megrendítette a gazdasági alapot. Ez időtől kezdve lesz a pénz az úr a székelyek között. Hiszen ha az erdőjében levő gazdasági alapot megrendítették, az erdők értékéhez képest századrésznyi árakon valósággal ellopták, a székely is igyekszik legalább pénzben menteni, ami menthető.

De szerencsére a székelyföldi erdőségek nagy tömegük folytán kibírják ezt a megrendülést. A pénzgazdálkodás robbanásszerű idehullását pedig kibírta a székely nép szívóssága, sőt tapasztalások, saját maga szervezésére való fordulatok állottak elő ebből a megrendülésből. Ennek a folyamatnak, ennek a romlásfordító ellengőznek a zsilipjeit fel kell nyitni. Ami pénzt a székely gyűjtött, azzal űzze ki az idegen pénzt az erdejéből, s vegye maga a kezébe az erdők nagyipari érdekű hasznosítását.

Úgy képzelem ezt, hogy a székelyek szövetsége, a székelyek új állama váltsa meg az erdőket az idegen tőke uralma alól. Számítsa be neki a hasznokat, amiket az eddigi üzérkedésből elért, viszont számítsa a maga terhére az idegen tőke által fizetett vételárakat, munkadíjakat, felszerelési és befektetési költségeket s ezek minden kamatos kamatját. Láthatlanban is mondhatom, hogy amit így a maga terhére vesz, az sokkal kevesebb lesz az idegen tőke hasznainál. Ezt a különbözetet az egyezség kedvéért el is engedheti, hadd fusson vele, de csak fusson minden erdőüzér. Így tegyen aztán a székely állam köztársasági vagyonná minden erdőt. Az erdőszerető székelyeket falvanként szervezze üzemtulajdonosokká és üzemmunkásokká. Kössön állami szerződést Magyarországgal, hogy ellátja minden épületfa-szükségletét. Más állam is szóba jöhet, hiszen a háború utáni újjáépülés legszükségesebb eleme a fa; kell mindenüvé az elpusztult hajóterek s az elpusztult otthonok kipótlására. Ha hektáronként és évenként csak 10 szál fát is tud eladni a 750 ezer hektárnyi erdőből, s ha csak 10 korona lesz is egy szál fa utáni jövedelem, úgyis 75 millió korona jön be ebből évenként a Székelyföldre, s az erdőben meg se látszik a használás.

Ez a 75 millió már az első évben elég lesz, hogy az egyesek által előlegezett önköltségeket az állam visszatérítse. Így aztán teljes köztulajdonná teheti az erdőket, rendszeres tervek szerint kiosztja belőle minden családnak

fejszám szerint a maga fajutalékát, s nagyipari üzemeknek fenntartja a fenntartandókat. A nagyipari üzemekben az erdőmunkást akkorderedményei szerint részesíti haszonban, s lehetetlen lesz így az idők végtelenségéig, hogy pénzügyi hasznai is minden adózás nélkül az erdőből bőven ki ne teljenek. Az egyesek fajutalékán kívül minden falunak legelőt is kimérhet, arra is mindenkinek az állatát beengedheti, s így megszűnik az erdőgazdaságok iránti nyomasztó ellenszenv azon szegények részéről, akik a mostani beltelekarány szerint még egy sertést sem küldhetnek legelőre. De előáll az, hogy az állattenyésztés iránti ősi hajlam új közgazdasági vonása lesz a székely népállamnak. Az állattenyésztés eredményeinek értékesítése állami feladat lenne, a szállítás és a közvetítés díja pénzügyi haszonként nem kupeceknek, hanem az államnak folyna. S így ismét adó nélkül jutna az állam lényeges jövedelemhez, az egyes tenyésztő pedig méltányos vételárhoz, mesterkedések által le nem szorított konjunktúrákhoz.

Az állattenyésztésnek egyik-másik ágát a székely állam nem formálisan, hanem gazdasági túlsúllyal monopóliummá is kell hogy tegye. Nevezetesen a juhtenyésztést, a méhészetet és a selyemtenyésztést. Ezek a tenyészetek az erdőültetések és a legelőképzések célirányosságaival szorosan összefüggenek. Viszont eredményüktől függ a posztóipar, a selymészet és a gyümölcsstermesztés. A székely állam ezekből a cikkekből, illetve termelésekből bátran nekimehet a maga szükségletein túlmenő többlettermelésre és kivitelre. Földje, s népe hajlandósága mind megvan ezekre, csak szervezni kell rá. De a szervezés csak úgy állhat be, ha reászorulunk. Hát a reászorultság, a „sub pondere crescit palma” helyzete áll be, ha a Székelyföld különállamként maga kell, hogy gondoskodjék magáról.

Vízmosásos helyeinknek akácfákkal és gyümölcsfákkal való beültetése ... munkára vár, de állami ... s mindezekből óriási kivitelek. Hát hogyan szervezi meg ezeket a székely állam? A nép haszonrészesedésének rendszerével az állami köztulajdonná tett területeken. Akkor nem ültetnék lombjával a földbe a csemetéket, hanem ki-ki a maga munkájából ültetett csemetét szeretettel gondozná.

A juhtenyésztés nyomán a posztóipar megszervezését is úgy képzelem, hogy az állami tulajdonná tett területeken a juhok is köztulajdonként nőnének és gyapjasodnának. Aztán a posztógyártással foglalkozó háziiparosok részesedés fejében kapnak a gyapjút feldolgozásra; a maguk házi szükségletére elegendő gyapjú fejében tartoznának megfelelő mennyiségű és minőségű posztót verni, ami az ezzel nem foglalkozó népességnek osztódnék más szolgálatok fejében. A belföldi termelés védelmére a székely állam határán magas várak állanának, a ruházkodás belföldi eredetét szigorú törvény írná elő, s ez a törvény eltörölné leghatározottabban azt a különbséget is, amely most a nadrág és a harisnya között dühöng. Úr legyen mindenki, de darócruhában. A darócból így lesz majd mind finomabb és fino-

mabb posztó. Így fog az igénytelenséggel testvér háziiparból mind választékosabb szövészet és műipar lenni, ebből pedig olyan gyáripár, mely ezernyi ezer embernek ad majd munkát és messzi földre való kivitellel az államnak új közgazdasági vonást.

De még az erdő köztulajdonná tételéből s így az állattenyésztésre való befolyásából az élelmezési iparnak meg a bőrrel foglalkozó iparnak is elő fognak állni bizonyos változásai és bizonyosságai. Az állattenyésztés eredményeinek közvetítése állami feladattá válván, az élelmezési és a bőrdolgozó ipar mindig spekulációmentesen jut nyersanyaghoz. Sőt, az állam a népélelmezés és a népruházkodás javítására még ingyenes kontingenseket is biztosíthatna az illető iparosok részére. A húsiparosok a konzervgyártásra térhetnének, a bőriparosok egész Székelyföldet eláraszthatnák olcsó lábbelivel és hámmal és szíjakkal. A belföldi eredetű ruházkodás törvénye is segítene ez utóbbi fejlődésében. Még magas vám se kellene egyik cikk védelmére sem, mert az olcsó vagy ingyenes nyersanyag minden külföldi versenyt megbírna, sőt a belföldi ipart kiviteli képességre juttatná, mert ezekben az iparágakban megvan már a kellő fejlettségük. A kivitel szervezése ismét állami feladat lenne központi beváltóhelyekkel. Ismét állami haszon állana ebből elő adó nélkül, viszont az iparos is hozzájutna a maga biztos jövedelméhez.

Az erdők nyomán így lendül fel sok minden, s egész társadalmi megújulás áll elő csupán azzal, hogy az erdők minden területe állami köztulajdonná válik. Nem vonódik el senkitől az erdők haszna, sőt kitarul mindenki számára, mint valami tavaszi illat. Persze a tavasz illat sem magántulajdon, hanem tüdeje szüksége szerint részesedik belőle mindenki.

Állami tulajdonbavétel szükséges még minden bányára, minden ásványvízre és minden föld alatti csodára. A székely állam népi összefüggése révén igényt tarthat Kolozs és Torda-Aranyos vármegyékre is, tehát az itteni föld alatti csodákra, nevezetesen a földgázakra is gondolok. Brassó, Háromszék, Csík, Udvarhely, Maros-Torda, Kolozs és Torda-Aranyos megyék területét képzelem a székely állam területének. Ha Brassót, Kolozst és Torda-Aranyost vitatják is előlünk, fele- vagy harmadrészből

(...)

Ezért is kell nekünk külön állam, hogy azt keményen mindennap reánk parancsolja, s mi fegyelmezetten mindennap engedelmeskedjünk neki. Az a székely állam meglátja agyagos és palás földrétegeinket, összeparancsolja minden jó cigányát, és azt mondja nekik: „Ember, ezt a földet mind meg kell gyúrni-vetni cserépnek, téglának. Ami haszon lesz belőle, a fele a tiétek, a fele az enyém.” Aztán a sok-sok téglára-cserépre összehívhatja a kőműveseit, az építőmestereit, az ácsait, a lakatosait, az ablakosait, s azt mond-

ja: „Sietve építsetek ide is, meg ide is, meg mindenüvé gyárkéményeket, kohókat, fürdővillákat, nyaralóhelyeket, szanatóriumokat. A költség az enyém. Amit építetek, annak a hasznából is adok nektek részt, de munkátok és utána való keresetetek a legkésőbbi unokátok számára is bőven lesz. Azért hát olyan nagy házakat is építsetek, ahol mérnökök, bányászok, iparosok tanulnak a földdel, a mélységekkel és mindenféle művességgel való tudományt.” Mikor aztán a kezdő épületeket így felemelte, akkor összehívja minden vállalkozóját és munkását, s azt mondja nekik: „Vágjátok a földet, szedjétek a vasat, vigyétek a kohóba, húzzatok síneket belőle, kovácsoljatok mozdonyokat, s árásszátok el földemet vasutakkal. A vasutakon vonjatok a szomszédok szükségére szenet, sót, deszkát, gerendát s minden termelhetőt. Csak a kies szép helyek némelyikét hagyjátok csöndességben, oda tesszük és hozzuk a világ minden tájáról a fáradt és beteg embereket, s oda visszük a juhtenyésztés legfrissebb sajtjait, a legillatosabb mézet, a legpompásabb gyümölcsöket, de el is visszük onnan a túl bő ásványvizek fölöslegét szét a világ minden tájára. Ami haszon lesz úgy a zajos, mint a csöndes helyeken az efféle tevékenységek nyomán, abból kifizetjük az építőket, nektek felét örökké odaadjuk, a többit pedig ti ideadjátok nekem, hogy ezen az áldott földön ne kelljen senkinek se adót fizetnie.” Erre aztán megindul a munka, s hogy ennek a boldog bizonyossága örökké tartson, azért megparancsolja a székely állam minden tanítójának és minden tanulójának: „Házat építtettem nektek. Tanítsátok és tanuljátok meg benne azt a munkát, amiből meg kell élnünk.” Ha aztán itt is folyik a munka, akkor összehívja a székely állam az ő papjait, és azt mondja nekik: „Vigyázzatok, hogy el ne bizza magát a nép, vigyázzatok az ő boldogságára. Adjatok imát a szívébe, s olyan hitet és életbátorságot, mely soha ki ne apadjon, de soha gőggé ne tudjon tornyosulni.”

Valahol itt lesz a boltozata annak a magasságnak, ahová a Székelyföld mélységei kiképződhetnek, ha állami monopóliumként fogjuk kezelni ezeket a mélységeket. Egyszerű a magyarázat: a köztulajdonba vétel megszűntet minden magánspekulációt, mely addig is sok kincs feltárásának az útját keresztezte. A magántulajdonokból való kisajátítás felkelti mindenkinek a szükségletét és érdeklődését az elvett kincsek után. Ha tehát lesz állami szervező erő, mely azt a szükségletet és érdeklődést hajtó munkaerőként befogja, akkor a szunnyadó csodák fel fognak kelni mindenütt, és mindenkinek hasznára válnak. De leginkább hasznára válnak a felkeltő államnak, mely ilyen értékes monopóliumokkal a világpiacon tekintélyes és gazdag üzletfélként tud megjeleni, külföldi tőkéket is ide tud hozni, s nagyarányú kivitelekkel tudja a maga pénzügyi szükségleteit fedezni, munkásait, vállalkozóit, tisztviselőit fizetni. Ezek a bizonyosságok előttünk állanak, csak meg kell ragadnunk őket.

Általában tehát megállapíthatom, hogy a külön székely állam gazdasági alapja az erdők, bányák, ásványvizek s egyéb földmélyebeli vegyületek kommunizálása, s az ezzel összefüggő iparok és termelések belföldi elosztásának bizonyos ingyenessége, s a külföldi elosztás hasznából való folytonos részesedése lenne. A köztulajdon és a magánmunkálkodás vegyülete adná a társadalmi munka folytonosságának a módját, a magánosok haszonrészesedése a munka folytonosságának az ingerét. És adója nem lenne az új államnak. Ellenkezőleg, ő adna jövedelmet a polgárainak.

Ehhez az alapszervezethez alkalmazkodnék minden, a magántulajdon is. Mert a nagy köztulajdonok mellett magántulajdonok is maradnának. A székely nép jogérzésében benne van a köztulajdonok és magántulajdonok összeegyeztetése. A közbirtokosságok és az egyes telkek rendszere mintegy egymást kiegészítően minden falunkban intézmény, az ősi törzsvagyonból való kifejlődés, csak persze már eltorzítva az egyesek kapzsisága miatt. A torzításokat le kell simítanunk, úgy a köztulajdont, mint a magántulajdont nemes és tiszta hivatásába bele kell állítanunk, s akkor megkapjuk az államfenntartó társadalom rendjét.

A köztulajdon az állam közgazdaság és pénzügyi vonásait jelentené az azon szervezett közös munkával. Magántulajdonként maradnának a szántóföldek, kertek, rétek, szőlők, családi hajlékok, de mind csak a családok szükségletei és munkakészségei arányában való felosztással. Ezen az alapon a városi és falusi lakosság családi közösségekben megtermelhetné a maga kenyérneműjét, baromfitenyészetet, tejgazdaságot, kertészetet folytathatna, melyek fölöslegét beváltóhelyeknek leköthetné, s a beváltóhelyek azonnal közvetíthetnék ipari vagy városi vidékek felé. A cukorrépa-termelést és a cukoripart is ezen a módon okvetlenül fel lehet lendíteni. A magántulajdonokon való művelés kisegítésére és védelmére az állam milíciát tartana, mely a fiatalságot szabad napokon testedzésben, tudományokban és ismeretekben mulattató módon szervezné, munkanapokon pedig egy-ütemű fegyelmezettséggel állítaná a szükséges munkákba. Ezzel a katonás fegyelmezettséggel minden termelési fejlődést és újszerűséget el lehet érni, s a korcsmákat is ki lehet irtani. Csak ilyen hadsereg kell a székelyeknek. Ősi vitézsége ne az emberek ellen való véres tusákra, hanem a természetből való kiküzdésekre használódjék.

Az ilyen milíciával lehetne aztán végrehajtani a nagy közüzemek, a nagy feltárások, az új ipari és földművelési vállalatok munkakezdését is és munkája meg nem álló folytonosságát. Fafaragó, kőfaragó, útépítő, vasútrakó tömegmunkára, vízszabályozások, új ültetések, gyümölcstenyésztő nagy vidékű fatisztítások végrehajtására mind ez a milícia kelhetne hadba. A magántulajdonosok vagy a köztulajdonos állam megadná a milícia minden tagjának munkája után a haszonrészesedést. Így mégis érdemesebb lesz ka-

tonáskodni, mint a hazai földtől messzi elvonódva fegyvert forgatni és haptákat állani.

Csak vázlatos odavetésekre törekedtem; ki lehet dolgozni ezeket a kialakításokat vidékenkénti igények szerint. De ennek az egész belső átalakulásnak egyszerűsége és természetessége csak úgy tud a néplélekben kibontakozni s vérré válni, ha megfelelő közművelődés a népet öntudatra, a maga ereje és környezete megbecsülésére s ekként a kis állam kölcsönös összeműködésére rá tudja szoktatni. Az iskolák tanítási rendje ezt a célt kell hogy felkarolja, s a templomok hangulata ezt az életet kell hogy az emberekbe lelkesítően beleöntse. Ehhez képest az iskoláknak és minden templomnak állami intézménnyé kell válnia, a tudományon és a valláson épült közéletet az államban fenn kell tartani. A tanító és a pap tehát az állam hivatalnoka lenne, sőt különösen a falukban ők lennének az állami közigazgatás kizárólagos tényezői.

A hivatalnoki osztály ekként lényegesen csökkenne. Az állam egyéb hivatali szervei se vennének magukba túl bő bürokráciát, hanem az állami munkaintézmények munkásaiként jelentkeznének. Ami központi hivatal kell, az egy köztársasági elnökkel, egy külügyi, egy belügyi és egy közgazdaságügyi miniszterrel s ezek legfőbb vezetése alatt megfelelő ügyosztályokkal volna szervezhető. A köztársasági elnök az állam reprezentánsaként és minden belső szervezet összeegyeztethető felügyelőjeként működne. A külügyi miniszter a szomszédos államokkal való szövetkezés és kereskedelem ügyeit intézné, s a pénzügyeket is kézben tartaná; követei praktikus kereskedők, iparosok, tudós papok, tanítók és főiskolai tanulók volnának, kik külföldi tanulmányútjaikat is megbízatásukkal együtt teljesítenék. A belügyi miniszter a székely állam szellemi ügyeit intézné, a közigazgatást, a népjólétet, a közoktatást, a vallásügyet, a törvénykezés szervezését s a milícia fönntartását. A közgazdaságügyi miniszter az anyagi érdekű ügyeket intézné, a földművelésügyet, az iparügyet, a közlekedésügyet, a bányáügyet, a belföldi kereskedelem ügyét.

A középfokú közigazgatás a mostani alispáni hatóságnak a járások területe szerinti kiképzésével, mellé két főszolgabíró, 3 szolgabíró, tanfelügyelő, mérnök, orvos odaállításával lenne berendezhető. Az alispánok és főszolgabírók s szolgabírák se kell hogy szükségképpen jogászok legyenek, hanem egyéb értelmes szakemberek lehetnének. Ez a középfokú hatóság fontosabb ügyekben tanácsot hívna össze, egyébként maga határozna. Akár tanáccsal, akár tanács nélkül határozott, azonnal végrehajtás alá venne a határozatot, vagyis a közigazgatás föllebbezést nem ismerne. Ellenben a közigazgatási intézkedések ellen a bírósághoz volna keresetjog adva jogtalan vagy célszerűtlen károkozások esetére.

A bíróság a mai járási területeken elsőfokú egyes bírósággént működne, s a községi bíráskodás apró ügyeit végérvényesen intézné. Másodfokú és

végső bírósággént a törvényszékek mai területükön megmaradnának, de egyúttal a közigazgatási intézkedések elleni kereseteket első fokon is, de végérvényesen is intéznék. A jogegység és hatáskör kérdéseire volna még egy legfőbb bíróság.

A szakigazgatás sorából az adóügy kiesnék. A pénzügyigazgatás teendőit a posta, a távírda, a vasút, az állami bányák és erdőüzemek, továbbá a közüzemi vállalatok s a kiviteli raktárhelyek hivatalai a mellékük rendelt könyvelőségekkel és a minisztériumok közvetlen felügyelete alatt intéznék. A milícia ügyei az általános közigazgatás körébe esnének, úgyszintén az árvaszék teendői is.

A hivatali szervezetnek ezt a vázlatát még kiegészítem azzal, hogy a székely állam törvényhozókat is választana, minden 6 évben ismételve. (Ugyanis 6 év alatt fejlődik ki a fiatal választóknak egy újabb rétege.) Minden 24 éven túli férfi és nő választana. Választható csak bizonyos képzetebb egyén lehetne. A 6 évenként összeülő törvényhozás első ülése titkos szavazással a köztársasági államfő személyéről szavazna, s a megválasztott államfő indítaná meg a törvényhozói munkát a maga üzeneteivel. Törvényt azonban az üzenetek elintézése után bármely képviselő javasolhatna. A minisztereket és egyes szakügyek államtitkárait s osztályfőnökeit és titkárait a köztársasági elnök nevezné ki, úgyszintén az első- és másodfokú bíróság vezetőit, valamint az alispánokat és főszolgabírákat is. A többi tisztviselőket az egyes szakminiszterek. A legfőbb bíróság elnökét és tagjait a minisztertanács előterjesztésére a nemzetgyűlés titkos szavazással életfogytiglan való megbízatással választja.

A minisztériumok személyzetét 240-re véve, az összes többi hivatalok és bíróságok szervezetét 28 mostani járási területhez mérten 2800 taggal szinte bőven számítjuk. Mert a természetessé tett gazdasági és társadalmi viszonyok folytán s a hivatali munka szóbeli és postaszerű elintézésének a módszere következtében, továbbá a sok közbeeső hivatali fórum eltörlése révén beáll csakugyan az az állapot, hogy a székely köztársaságot 30–40 okos, tanult, jószívű és mélyen érző ember remekül eligazgathatja. Tisztességes javadalmazásokra persze gondot kell fordítani. Mintegy 600 községből állana a székely állam, s ezek papjai és tanítói személyzetét 6000 főben láttnám jónak. Ezek tisztességes megélhetését is kell biztosítani. Végeredményben 9–10 ezer ember volna, aki hivatali illetményből élne, de ezek természetben való javadalmazásaival is az állam pénzügyi kiadásai lényegesen csökkenthetők volnának.

Most a Székelyföldön mintegy 20 ezer tisztviselőféle ember nyomorog, még sincs jól kormányozva, vagy tán éppen azért nincs jól kormányozva. Ebből a 20 ezerből is csak 3000 lehet a pap és tanító, akiből pedig kétszer annyira lenne szükség. A székely államnak ezt a hiányt a nép egységes szelleme és felvilágosodása érdekében okvetlenül szükséges pótolnia. Amellett

a 20 ezer volt hivatalnokból 10 ezer fölöslegessé válik. De hangoztatnom kell, hogy csak hivatalnokként válik fölöslegessé, azonban az új székely állam ipari, mezőgazdasági, kereskedelmi kialakulásában vezető és egyéb munkásként, a milícia szervező és fenntartó elemként az említett 10 ezer embernél sokkal több kell, s így ez a fölösleg produktív állami és társadalmi munkában mindjárt kap helyet.

A világmindenség szempontjából még egy porszemecske sem fölösleges. Az emberiség szempontjából pedig minden legkisebb ember is érték. Egyetlen porszemecske megindulása nagy földtömegek más elhelyezkedésének a kezdetét vagy betetőzését jelenti, s így egyetlen porszemecske más talajhelyzeteket, más termést, más életmódot idézhet elő. Egyetlen ember gondolja, gondolatja, érzése, szava pedig odavág más ember egyéniségébe, onnan millió és millió más emberébe, s módosítja mindeniket és végeredményben még a legbutább ember hatásából is új emberiségi életfolyamatok támadnak. Nincs nagy és kicsiny dolog, melynek egyformán ne volna rendeltetése. Nincs nagy nemzet, mely különb emberiségi jogokat igényelhetne, mint a kicsiny nemzet. A fő az, hogy minden népegyéniségnek éppen az emberiség érdekében teljesen ki kell bontakoznia, hivatását ki kell fejtenie. Ami a népegyéniséget ebben az útjában megakasztaná, az természet ellen való; a megfojtott ember utolsó lélegzete a fojtogató lelkiismeretére élelte végéig ránehezül, s élete végéig rossz és zavart irányban tereli. A megfojtott nép is így nehezülne a világ lelkére.

A háborús kibontakozásnak Wilson eszméje világító sugárt adott, mikor a népek önrendelkezési jogának és a népek barátságos szövetségének a szükségességére rámutatott. Állítom, hogy a világháborúból nem került ki győztes és legyőzött nép, csak ez a győztes eszme egy csomó kifáradt nép között. Mi magyarok is csak kifáradt, sokat szenvedett és másért vérzett népként állottunk ki a harcrendből, s talán több győzelemmel dicsekedhettünk azon a címen, hogy mi hamarabb beláttuk a vérontások hiábavalóságát, hamarabb legyőztük a magunk hiúságait, mint azok az elleneink, akik a mai győzelmüktől meglepetve még mindig a kezükben felejtették a fegyvert. Pedig ők is csak olyan fáradtak és elvérzettek, mint jómagunk. Hanem az ő feledékenységük mégsem jogosítja őket arra, hogy a kezükben feledett fegyverrel most már reánk rohanjanak, mikor mi már öntudatos utálattal félredobtuk ezt a fegyvert. Az ilyen védtelenre törőnek nincs jó jellemzése.

A népek önrendelkezési jogának tehát fegyver nélkül érvényesülnie kell minden küzdő nép között. A magyar elment addig, hogy a maga területén levő más nemzeteknek a maga testét odakínálta osztózásra. Ebből nem következik az, hogy tiszta magyar területeket, egész nagy néptömegeket is szabad már most más nemzeteknek kisajátítania. Ilyen jelentős néptömb a székely, mely századokon keresztül nemcsak etnikai, hanem államjogi alapon is külön nemzetként már szerepelt, külön törvényhozása, hadszervezete,

kormányzata volt, és külön önállása, mely a magyarországi adózásokban nem vett részt, pedig Magyarországon saját faja volt az államalkotó. Az ilyen saját fajrokonával szemben is különálló székely nemzet most 800 ezer főnyi tömeget számlál, 4 vármegye területén tömör egymásmellettségben terjed ki, s azonkívül a brassói csángókkal, a volt aranyosszéki székelyekkel is, meg a Kolozs megyei magyarsággal is megvan a rokoni összefüggése. Ezt a néphelyzetet elnyelnie és megsemmisítenie senkinek sem lehet a természet megtorló visszahatásai nélkül. A székely magára nézve csak azt a helyzetet ismerheti el kötelezőnek, hogy a magyarországi nagyobb magyar területektől őt a szász és román népnek széles övezete vágja el, s így ezt a széles övezetet magyar területként, a maga összefüggése érdekében nem vitathatja. De annál inkább vitatnia kell magára nézve a külön népjogot. A vitatás a faji összefüggés érzéséből táplálkozik, ami ki nem irtható. Ellenkezőleg, minden ellentmondó ráhatás csak izgatja, csak tüzei, csak fellángoltatja, s ezzel az emberiség belső békéje a székely néptömb területén nem tud érvényesülni. Pedig ugye ez a belső béke az emberiség érdeke? Ha igen, akkor az emberiség érdeke parancsolja, hogy a székely különállás meglegyen, s a népek önrendelkezési joga a székely nemzet javára is megadassék.

Ettől az általános szemponttól eltekintve a székely nemzet külön államisága a világ szempontjából a magyar fajiság rendezése végett is szükséges. Románia egyoldalúan kimondotta Magyarország felének az elvételét; az antanthatalmaknál kellett is hogy legyen ehhez a kimondáshoz valami bátorító rokonszenv. Csakhogy Románia a világbéke osztozkodásainál Besszarábiához, Bukovinához és Dobrudzsához is hozzájut, s így hirtelen nagyhatalommá válik, aminek azonban a nagyhatalmisághoz még nincs meg a kellő belső ereje. Ha még fele Magyarországot is magához akarja csatolni, akkor ebben a fele Magyarországon a magyar a román fajjal szemben túlsúlyban marad, s az amúgy is gyöngye belsejű román nagyhatalmat itt még gyengébbé teszi. Viszont azonban a megmaradó Magyarország is megcsönkített egyéniségével beteg gyöngeség fog lenni. Két ilyen gyöngye államalkattal a világ gazdasága és rendje Európa keletén nem tud boldogulni, csak azt érezheti, hogy a magyar fajiság államalkotó és gazdasági ereje hiányzik a világ egyensúlyából. Új Balkán lesz itten lázongó Magyarországgal, Európa teste közepén bizonytalan közéleti viszonyokkal, s Európának Ázsiával való összeköttetése útjában folytonos forgalmi zavartságokkal, napról napra értéktelenedő természeti javakkal és tönkretett népközségekkel. A világnak tehát, hogy ezt a magára nézve igazán rossz kifejlődést megelőzze, azért Magyarország gazdasági egységben maradását kellene követelnie. Azonban Románia felébresztett éhsége és vérszemet kapott imperializmusa ennek a kialakulását most már a másik véglettel fogja fenyegetni. Így nincs más módja a világnak, hogy a magyar fajiság gazdasági használhatóságát megtartsa, mint a székely állam kialakítása s ennek Románia és Ma-

gyarország közötti gazdasági szövetségbe helyezése. Ez Románia érzékenységét is ki fogja békíteni, mert megtarthatja Romániának a magyarországi román területekkel való összefüggését és azt a hitét, hogy a székely államot bizonyos átmenetek során mégis elnyelheti. Viszont azonban ez a megoldás Magyarországnak is megadja azt a lehetőséget, hogy a tiszta magyar területekkel való gazdasági összefüggése megmaradhasson és nagyobb súllyal érvényesülhessen. Aztán a magyar fajiság területeinek ilyen összefüggése az erőteljesebb gazdasági fejlesztéseket is kéri, s végeredményben néplázongások helyett élénk gazdasági versenyek fognak Magyarországon és Románia között felébredni, amik Európa közepén a világforgalomnak új meg új anyagokat és erőforrásokat adnak.

Ezért a kibontakozásért, ezért a produktív népküzdelemért van leginkább szükség a székely államra. De már korábbi fejtegetéseimben is érintettem, hogy a külön székely állam éppen a maga megélhetéséért egy elhanyagolt földterület kincseit tárná föl, s hogy a világforgalom egyik legélénkebb pontja fog lenni, mely új társadalmi berendezésekkel és megnyugtatóbb vagyoni elosztásokkal adna példákat a világnak. Az ilyen társadalomjavító lökéseket a világ nem nélkülözheti. A nyelvhatárokon álló kis államoknak nagyobb az egységes akarata, s így több az emberiségvidító erkölcsi hatása. Ezeket a hatásokat a világ szomjúhozza, és a sors kikényszeríti. Székelyföld is a román nép új fejlődései és elhatalmasodásakor valóságos tűzálló jegecedésként mutatja a fajiságok ütköző határait. Intő pont a világnak, hogy itt egy új és egy tiszteletreméltó régi között igazságot kell tenni. Svájcnak, Luxemburnak s más apróbb semlegeseknek mind ilyen intelmektől támadt a területe és a világkéket jelző őrállása. Európa keletén a legpokolibb világháború még nem tudott rendezni semmit, ellenben föltámasztotta a kommunista társadalmi harcokat és háttérben az ázsiai sárga faj hegemónikus törekvéseit. A világnak tehát a jövődőtől való félelmeiben ismét egy őrállást kell teremtenie, mely a társadalomgazdasági átalakulásoknak is megnyugtató képét mutassa, s az európai és ázsiai fajok kibékülésének a jövődjét is jelezze. A Székelyföld ősi kommunizmusának a magántulajdonnal való vegyülete s a Székelyföld népének ázsiai eredete az egyetlen pont Európa keletén, hol az a jövődőkbe mutató új semlegesség létesíthető.

Tehát a semleges székely állam létesítése világkényszer. Lehet, még nem látjuk, de az előbbi meglátásokból nyilvánvaló, s így kivihetősége is bizonyos. Magyarországnak a maga integritása érdekében is kívánnia kell ezt a kialakulást, mert vagy lesz magyar integritás, és akkor a székely állam ezt nemhogy csonkítaná, de tartalmazná; vagy nem lesz magyar integritás, és akkor a megmaradó Magyarországnak is jobb lesz, ha a székely nemzet révén is a magyar fajiság számára egy szuverén területet megmenthetett. A kivitel érdekében tehát minden fokozatos alkudozás nélkül magának Magyarországnak is a világbéke tárgyalásaiba bele kell dobnia a semleges székely

állam igénylését. Ezzel új nemzetközi alanyt és egyéniséget állít harcba a magyar területek megtartása érdekében.

A székely semleges állam képeinek és hivatásának a kidomborítása mindazon nemzetek érdekévé fog válni, melyek a Balkán rendezésében érdekelve vannak. Ez a nyugvópont kell annak a világtudataként, hogy a magyar az Európa és Ázsia közti világforgalmi utakon megbékülten áll, s csak a maga gazdasági fejlesztésére törekszik, de semmi revánseszme nem háborgatja. Tehát a nyugalom zálogát jelentő székely állam külön is, Magyarországon keresztül is sokszálú biztosítókkal kell hogy megvédve legyen a maga semlegességében. Románia, Szerbia, Lengyelország, Csehország, Oroszország, Anglia, Amerika és Japán egyaránt le kell hogy kösse kölcsönösen magát a semlegesség tiszteletben tartására. Viszont Románia is megkövetelheti, hogy vele gazdasági összefüggésben legyen, de a székely állam is ez összefüggést a Magyarországgal való hasonló összefüggés kikötésével veheti magára. És a világnak ezt a kettős összefüggést is garantálnia és védenie kell, ha a világbékét őszintén akarja.

Ezek a székely állam külső feltételei. A nemzetek érdeke, békevágya, mardosó féltékenysége és barátságkereső kínálkozása egyaránt köréje kapcsolódik, csak emelkedjék ki az eseményekből.

1919. január 9-ikén a román megszálló csapatok parancsnoksága I. Ferdinánd román király nevében letartóztatott engem, a lakásomon szuronyos őrizet alá vétetett, házam népéből csak 8 és 9 éves két kicsi gyermekemet engedí iskolába, őket is csak zord megmotozások után. Nem léphetek a szabad levegőre, hogy a román őrkatoná reám ne morduljon, és vissza ne tuskoljon. Az volt a bűnöm, hogy a tisztviselőket a Magyar Népköztársaságra fölesküdtettem, s hogy egy barátomnak a román impérium erőltetésével szemben a székely állam kialakításáról írtam.

Azóta 4 nap eltelt. Ma hallomásom szerint a tisztviselőket egy román prefektus a román impériumra akarta felesküdtetni, de azok a hivatalaikat mind odahagyták.

Ugyancsak ma délután a nagyszebeni román komiténak egy megbízottja, nem tudom milyen nevű őrnagy, és román kormánybiztos keresett föl engem, s barátsággal ígérte sorsom javítását. Együttal arra akart tőlem kedvező nyilatkozatot venni, hogy a Székelyföld egyezzen bele a román impériumba, minthogy a szászok is Medgyesen e hó 8-ikán már beleegyeztek. Én kifejeztem, hogy a székelység nevében nincs felhatalmazásom a nyilatkozattételre, de magam részéről csak Székelyföldnek mint Románia és Magyarországgal egyaránt szövetséges külön államnak a formájában képzelem el a románokkal való megegyezést. A román kormánybiztos Maniuval való telefonbeszélgetéstől tette függővé a további tárgyalást, s egyúttal jelezte, hogy a Székelyföld vezető férfiainak összegyülekezésére és a kérdésben való állásfoglalására lehetőséget fog kieszközölni. Egy óra múlva megint

visszajött, és elmondotta, hogy az itteni megszálló csapatok parancsnoka szerint I. Ferdinánd impériuma már nem vitatható, s hogy a székelyek gyönyörű önkormányzatot fognak kapni, még a román kormányban is lesz saját miniszterük; közoktatásuk, törvénykezésük, közigazgatásuk magyar lesz, hát menjenek bele. Én megjegyeztem, hogy a százszázalékosnak is meg lehetett vitatni az impérium dolgát, s nekünk magunk közt is meg a magyar kormánnyal is kell tárgyalnunk, még a külön székely állam eszméje dolgában is. Hát tegye lehetővé ezeket a tárgyalásokat. Az őrnagy megígérte, hogy holnapra hírt hoz ezek felől.

Bár sikerülne a székely vezetők gyűlésének akadálytalan megtartása.

De az Istenre kérek mindenkit, aki illetékes, hogy fogja kézbe a székely külön állam ügyét. Látni való, hogy a román urak már elintéztéknek tudják a magyar integritás kérdését, s most már csak a székely édesgetésén dolgoznak. Szegény tisztviselők terrorizálásával, csábítgatásával egyaránt sietnek, hogy a világbékekor a székelyekkel való megegyezésre mint döntő tényezőre hivatkozassanak. Hát vágjunk eléje ennek, míg nem késő! Olyan fájdalmas arra gondolni, hogy a székelynek ne legyen hazája, s hogy Magyarországot a székelység megkísértései révén tudják majd Nagy-Románia alkatrészévé tenni. Lehetetlen, hogy a székely állam ne a legélesebb késként hasson bele ebbe a fojtogató hálóba.

Megfenyegettek főbelövessel, ablakom előtt is topog az őr, folytonos felkiáltójelként bevillog a szuronya. Ez mind semmi. Helyzetkép. Idegesítő alkalmatlanságok, mikből lehet még elhurcolás, I. Ferdinánd elleni felségsértés bűnügye, családom elárvulása. Ez is mind semmi. De ha ez mind hiába történt volna, az rettenetes valami lenne. Imádkozzuk le, és cselekedjünk meg azonnal, hogy ez a rettenetes sors reánk ne szakadjon.

Székelyudvarhely, 1919. I. 13.